ಲೇಖನ 03

ಕಾಡಿನ ಮೌನದ ಕೂಗು

ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಗೌರವಿಸದ ಕ್ಷಣದ ಬೆಲೆ

ಬೆಳಗಿನ ಮಂಜು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ತೀರವನ್ನು ಆವರಿಸಿತ್ತು. ದುಬಾರೆ ಆನೆಯ ಶಿಬಿರದ ಸುತ್ತಲಿನ ಕಾಡು ಇನ್ನೂ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಕ್ಕಿಗಳ ಮಧುರ ಕೂಗು, ಹರಿಯುವ ನೀರಿನ ನಿನಾದ ಮತ್ತು ಆನೆಗಳ ಗಂಭೀರ ಉಸಿರಾಟ – ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒಂದು ಸುಂದರ ಸಂಗೀತದಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರವಾಸಿಗರು ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಕೆಲವರು ಮೊಬೈಲ್ ಕ್ಯಾಮೆರಾಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು; ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಆನೆಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ವಿಡಿಯೋ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಆ ಹಸಿರು ಸೌಂದರ್ಯದೊಳಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಗೋಚರಿಸದ ಒಂದು ಮೌನದ ಒತ್ತಡ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಆನೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಶಾಂತ, ಬುದ್ಧಿವಂತ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯರ ಜೊತೆ ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಶಿಬಿರದ ಆನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಳಗಿವೆ ಎಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಸತ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯುತ್ತೇವೆ – ಅವು ಮೂಲತಃ ಕಾಡಿನ ಜೀವಿಗಳು. ಅವುಗಳ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಾಡಿನ ಸ್ವಭಾವ ಹರಿದಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಚಿತ್ರ ಕೃಪೆ: :- ಎ ಐ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ

ಆ ದಿನವೂ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿಯೇ ಕಂಡಿತು. ಮಹಾವತ್‌ಗಳು ತಮ್ಮ ಆನೆಗಳನ್ನು ನದಿಗೆ ಇಳಿಸಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರವಾಸಿಗರು ದೂರದಿಂದ ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಏಕಾಏಕಿ ಎರಡು ಆನೆಗಳ ನಡುವೆ ಆತಂಕದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದ ವಾತಾವರಣ ಗದ್ದಲದಿಂದ ತುಂಬಿತು. ಭಯಗೊಂಡ ಆನೆಗಳು ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಳೆದುಕೊಂಡವು. ಜನರು ಓಡತೊಡಗಿದರು. ಕೂಗು, ಗೊಂದಲ, ಅಸಹಾಯಕರ ಕಣ್ಣೀರು – ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಒಂದು ದುರಂತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಒಂದು ಮಾನವ ಜೀವ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು.

ಅದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಸುದ್ದಿ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ. “ಕಾಡು ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ… ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡಿ” ಎಂಬ ಮೌನದ ಸಂದೇಶ.

ಆ ದಿನದ ನಂತರ ಕಾವೇರಿ ತೀರದ ಗಾಳಿ ಕೂಡ ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆನೆಗಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲೂ ಒಂದು ಅಶಾಂತಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ದ್ವೇಷದಿಂದ ದಾಳಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹುಪಾಲು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಯ, ಒತ್ತಡ, ನೋವು ಅಥವಾ ಆತಂಕವೇ ಅವುಗಳ ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ವರ್ತನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದು ಮಾನವರು ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಡುಗಳನ್ನು ಪ್ರವಾಸಿ ತಾಣಗಳಾಗಿ ರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ವನ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ಮನರಂಜನೆಯ ಭಾಗವನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಲತಾಣಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರು ಒಂದು ಫೋಟೋಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ರೀಲ್‌ಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸುರಕ್ಷತೆಯನ್ನೇ ಮರೆತುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಆನೆಗಳ ತುಂಬ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೆಣಕುವ ವರ್ತನೆಯನ್ನೂ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರ ಉದ್ದೇಶ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಾಣುವುದು ಕೇವಲ ಅಪಾಯ.

ಆನೆಗಳ ಜೀವನ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಅವು ಬುದ್ಧಿವಂತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು. ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕುಟುಂಬ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತವೆ. ನೋವು, ಕೋಪ, ಪ್ರೀತಿ, ಭಯ – ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಂಡು ಆನೆಗಳಲ್ಲಿ “ಮಸ್ತ್” ಎಂಬ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವು ಹೆಚ್ಚು ಆಕ್ರಮಣಕಾರಿ ಸ್ವಭಾವ ತೋರಬಹುದು.ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳ ಹಾರ್ಮೋನ್ ಮಟ್ಟ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವು ಅಸ್ವಸ್ಥ ಮತ್ತು ಅಶಾಂತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿನ ಶಬ್ದ ಅಥವಾ ಒತ್ತಡವೂ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು.

ಆದ್ದರಿಂದ ವನ್ಯಜೀವಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿ ಪ್ರವಾಸಿಗನಿಗೂ ಕಾಡು ಪ್ರದೇಶ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಮೊದಲು ವನ್ಯಜೀವಿ ಸುರಕ್ಷತಾ ನಿಯಮಗಳ ಕುರಿತು ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಬೇಕು. “ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಬೇಡಿ”, “ಫ್ಲಾಶ್ ಲೈಟ್ ಬಳಸಬೇಡಿ”, “ಅನಗತ್ಯ ಶಬ್ದ ಮಾಡಬೇಡಿ” ಎಂಬ ಸೂಚನೆಗಳು ಕೇವಲ ಬೋರ್ಡುಗಳಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದು; ಅವು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಉಳಿಯಬೇಕು.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಸುರಕ್ಷಿತ ಅಂತರ ಕಾಪಾಡುವುದು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಬೇಕು. ಆನೆಗಳು ಅಥವಾ ಇತರೆ ದೊಡ್ಡ ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸುತ್ತ ಪ್ರವಾಸಿಗರಿಗಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸುರಕ್ಷತಾ ವಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜನರು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶಾಂತ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಜಾಗರೂಕರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಗಬಹುದು. ಆ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೇ ಜೀವ ಮತ್ತು ಮರಣದ ನಡುವಿನ ಅಂತರವಾಗಬಹುದು.

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಶಿಬಿರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಗುಂಪುಗೂಡಿದರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಒತ್ತಡ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಮಿತಿ ವಿಧಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ.

ಸಿಸಿಟಿವಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ತುರ್ತು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಸೈರನ್, ಸುರಕ್ಷತಾ ಬೇಲಿ ಮತ್ತು ತಕ್ಷಣ ವೈದ್ಯಕೀಯ ನೆರವು ನೀಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಬೇಕು. ನಾಲ್ಕನೆಯದಾಗಿ, ಮಹಾವತ್‌ಗಳ ಪಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಆನೆಗಳ ಜೊತೆ ಜೀವನ ಕಳೆದಿರುವ ಮಹಾವತ್‌ಗಳು ಅವುಗಳ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು.

ಅವರ ಅನುಭವವನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಅವರಿಗೆ ನಿರಂತರ ತರಬೇತಿ, ಮಾನಸಿಕ ಬೆಂಬಲ ಮತ್ತು ಸುರಕ್ಷತಾ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಆಧುನಿಕ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ.

ಐದನೆಯದಾಗಿ, ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೂ ಸಮಾನ ಮಹತ್ವ ನೀಡಬೇಕು. ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿರುವ ಅಥವಾ ಆರೋಗ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅಸಹಜ ವರ್ತನೆ ತೋರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಯಮಿತ ಆರೋಗ್ಯ ತಪಾಸಣೆ, ಸಮರ್ಪಕ ಆಹಾರ, ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನೋವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಕೇವಲ ಮಾನವ ಸುರಕ್ಷತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿದರೆ ಸಹಬಾಳ್ವೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂದರೆ "ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಮನರಂಜನೆ" ಎಂದು ನೋಡುವ ಮನೋಭಾವ. ಕಾಡು ಎಂದರೆ ಪಿಕ್ನಿಕ್ ಸ್ಥಳವಲ್ಲ. ಅದು ಸಾವಿರಾರು ಜೀವಿಗಳ ಮನೆ. ನಾವು ಅಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಗಳು ಮಾತ್ರ. ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ನಾವು ಗೌರವ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೊಂದಿಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು.

ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ಹಿರಿಯ ಮಹಾವತ್ ಹೇಳಿದ್ದ ಮಾತು ತುಂಬ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ: "ಆನೆ ನಮ್ಮ ಮಾತು ಕೇಳಬಹುದು, ಆದರೆ ತನ್ನ ಕಾಡಿನ ಹೃದಯವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮರೆತಿರುವುದಿಲ್ಲ."

ಈ ಮಾತಿನೊಳಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸತ್ಯವಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಾವು ಮಾಡಬಹುದಾದದ್ದು ಕೇವಲ ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಗೌರವಿಸುವುದು.

ಮಾನವ ಮತ್ತು ವನ್ಯಜೀವಿಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಘರ್ಷ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಬಾಳ್ವೆಯ ಮಾರ್ಗವೇ ನಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯ. ಕಾಡುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ, ನಂತರ ಅವು ಮಾನವ ವಸತಿಗಳತ್ತ ಬಂದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡುವುದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲ. ಕಾಡು ಉಳಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಸರ ಸಮತೋಲನ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ; ಪರಿಸರ ಸಮತೋಲನ ಉಳಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಮಾನವ ಬದುಕು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ದುಬಾರೆ ಘಟನೆಯಂತಹ ದುರಂತಗಳು ಕೇವಲ ದುಃಖದ ಸುದ್ದಿಗಳಾಗಿ ಉಳಿಯಬಾರದು. ಅವು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಪಾಠವಾಗಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರವಾಸಿಗ, ಅರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿ, ಮಹಾವತ್ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ – ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬದುಕಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು.

ಆ ದಿನ ಕಾವೇರಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಆನೆಗಳು ಮೌನವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಆ ಮೌನದೊಳಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೂಗು ಅಡಗಿತ್ತು.

ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ ವಿ. ಸಿ.
ವಲಯ ಅರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು
ಕರ್ನಾಟಕ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ
ಇಮೇಲ್:- keshavmurthy337@gmail.com